

A BRIDGE TO SMART TOURISM
FROM LEZHA TO GJAKOVA

Traditë, Kulturë, Natyrë & Mikpritje

**Bashkojmë Urat e Turizmit midis
Lezhës dhe Gjakovës nëpërmjet
Trashëgimisë Kulturore**

Funded by

Funded by
the European Union

Albania – Kosovo
IPA Cross Border Cooperation Programme

Implemented by

BASHKIA LEZHË

KOMUNA E GJAKOVËS

creative business solutions

Lezha dhe Gjakova përbëjnë një itinerar të pasur kulturor, historik dhe natyror që bashkon dy qytete me tradita të thella shqiptare, mikpritje të ngrohtë dhe identitet të fuqishëm rajonal. Ky produkt i përbashkët ndërkuftar synon të promovojë një përvojë unike për vizitorët, duke ofruar histori, gastronomi, artizanat, agroturizëm dhe peizazhe mahnitëse.

LEZHA – UDHETIM NE HISTORI DHE KULTURE

Lezha ka ekzistuar që në kohet e hershme si vendbanim ilir. Muret e fazes me të hershme ndertimore i perkasin shek VI p.k.

Qyteti ka patur dy porte: Nimpheum (Shengjin) dhe Oldrin mbui lumin Drin. Në vitin 48 para eres sone, gjate luftes midis Pompeut dhe Mark Antonit flota e ketij te fundit zbarkoi ne Shengjin. Ndersa kalaja e Lezhes u ndertua ne shekullin e VIII mbu themelet e Akropolisit te vjeter.

Sot Lezha, pervec historise se saj te lashte, perfaqeson nje destinacion terheqes turistik qe kombinon detin, malin, kulturën dhe gastronominë tradicionale.

Kalaja e Lezhës ngrihet në lindje të qytetit në majë të një kodre që dominon mbi luginen e Drinit dhe ultesiren bregdetare. Ajo ka origjinë ilire dhe dokumentohet se ishte në listën e rindërtimeve të Perandorit Justiniani i Madh në shekullin e VI. Në vitin 1440 Kalaja u nënshtrua një rindërtimi të ri nga venedikasit dhe në vitin 1522 u pasua nga një rindërtim tjetër pas pushtimit Osman. Në Kala mund të vërehen me lehtësi gjurmë të arkitekturave ilire, romake, bizantine dhe osmane. Në këtë Kala, objektet më interesante për tu vizituar janë rrënojat e ndërtesave osmane, xhamia, kulla në murin juglindor me një hark romak dhe kulla ilire në murin jugor.

Fig. 1 Pamje nga krahu jugor i kalase

Muzeumi arkeologjik është ndertuar ne vitin 2025 ne hyrje te zones se kalase. Aty jane vendosur artefakte te periudhave te ndryshme historike duke filluar nga antikiteti I hershem e deri ne mesjete perfshire amfora, maja heshtash, gure te punuar me mbishkrime dhe vlera te tjera qe deshmojne per nivelin e zhvillimit te territorit ne epoka te ndryshme. Nder te tjera, muzeumi ofron informacion audio dhe video per objekte ose vende te tjera me interes qe shtrihen ne itinerarin Lezhe – Gjakove perfshire objekte historike, kulturore, peisazhe natyrore e deri ne biznese agro-turizmi ku vizitoret mund te shijojne natyren dhe gatimet tradicionale te zones.

Fig. 2 Bllok prej guri gelqeror me nje mbishkrim romak qe informon mbi praktikën administrative dhe ndërtimore romake në provincat ilire në kohën e Jul Çezarit

Fig. 3 Amfora te shek II p.e.s. – shek I e.s. qe janë përdorur për transportin detar të verës, vajit të ullirit dhe produkteve të tjera ushqimore.

Fig. 4 Maja heshtash. Nga e majta ne te djathte: Maje bronzi e Epokes te Bronzit te Vone (shek. XII –IX p.e.s>). Maje hekuri e Periudhes Arkaike-Klasike (shek. VII – V p.e.s.), Maje hekuri e Periudhes Helenistike (shek. IV-II p.e.s.)

Udhetimi ne historine e Lezhës vazhdon ne mesjete me **Memorialin e Skënderbeut -Katedralja e Shën Nikollit** si një nga monumentet më të rëndësishme të identitetit shqiptar. Në këtë vend më 2 mars 1444 u themelua Besëlidhja e Lezhës, ngjarja themelore e bashkimit politik dhe ushtarak të Arbërit. Në Kuvendin e Lezhës u mblodhën principata shqiptare nga veriu në jug perfshire Kastriotet, Arianitasit, Dukagjinasit, Balshajt, Muzakat, Topiat, Zahariat, Gropat, Spanet, Dushmanet dhe princi i Malit të Zi.

Ky bashkim perbente nje shembull te vecante te unitetit te principatave te vogla qe nuk ishte arritur as ne vende me te medha te Evropes duke perballuar me sukses per 25 vjet ushrite me te medha otomane te drejtuara nga Sulltan Muradi II dhe Mehmeti II.

Fig. 5 Memoriali i Skenderbeut

Kisha e Shna Prendes, zyrtarisht e njohur Shën Premtes është një kishë në Baldren që ndodhet 5 km nga qyteti i Lezhës. Kjo kishë e stilit romaniko-gotik mendohet të jetë ndërtuar në shekullin e XII-XIII. Kisha pati një restaurim i cili mendohet që është i vitit 1462 sipas mbishkrimit të vendosur në anën e jashtme të apsidës.

Fig. 6 Kisha e Shen Premtes

Fig. 7 Afresku Darka e Fundit

LEZHA – MEDITIM, RELAKS DHE ZBAVITJE NE NATYRE

Zona e Lezhës shquhet për bukuritë natyrore ku në distanca relativisht të shkurtra mund të levizesh nga deti në mal, nga laguna në lume, nga fusha në koder dhe të bashkë me natyrën të shijosh pushimin, gatimin tradicional dhe prodhimet e vendit që shërbehet me pasion nëpër fermat e agro-turizmit ose hotelet rurale.

Laguna e Kune-Vain Rezervati Natyror i Menaxhuar Kune-Vain është zona e parë e mbrojtur në Shqipëri qysh nga viti 1940. Ky kompleks natyror i formuar nga grykederdhja e lumit Drin është përbërë nga disa laguna dhe përfshin habitate detare, lagunore, moçale, pyje dhe livadhe. Rezervati është njohur për vlerat e tij natyrore dhe biodiversitetin e pasur, duke përfshirë më shumë se 360 specie kafshësh, prej të cilave rreth 190 janë të listuara në Listën e Kuqe të specieve të Shqipërisë. Vend ideal për shetitje, fotografi dhe pushim në natyrë. Vetëm pak km nga Lezha.

Fig. 8 Laguna Kune - Vain

Fig. 9 Flamengo në lagune

Rana e Hedhun është një atraksion i vecante turistik që shtrihet në rreze të malit të Rencit dhe 15 km nga Lezha. Ky monument natyror përfaqëson një dune rreth 600 m të gjatë dhe 50 m të lartë të krijuar nga veprimi i erës mbi bregdetin shkëmbor. Përveç frekuentimit të lartë të plazhit ranor dhe ujit të pastër, ky peisazh e ka kthyer atë në një ndër destinacionet më të fotografuara në veriperëndim të Shqipërisë.

Fig. 10 Rana e Hedhun

Fig.11 Bregdeti në zonën e Ranës së Hedhun

AGROTURIZMI DHE GASTRONOMIA E LEZHËS

Te jesh në Lezhë nuk mund të mbetesh vetëm me soditjen e vlerave historike, kulturore apo natyrore. Kënaqësia e plotë e vizitës në këtë zonë nuk mund të ndahet nga kuzhina e njohur për shijen mesdhetare dhe produktet e freskëta të zonës. Peshku i detit, djathërat artizanale, perimet organike dhe verërat e zonës janë pjesë e identitetit gastronomik të Lezhës.

Hoteli i Gjuetisë në Ishull-Lezhë ka një histori të vecante përtej natyrës së hoteleve. Ky hotel është ndërtuar në 1936 nga italianët për promovimin e turizmit dhe njerezve të apasionuar pas gjuetisë. Aty ka dhe një ndërtesë që lidhet me emrin e Kontit Galeazzo Ciano që shërbeu si ministër i Jashtëm në Mbreterinë e Italisë (1936-1943). Në vitin 1940, zona ku u ndërtua hoteli u shpall rezervat gjuetie, duke u kthyer kështu në të parën zonë të mbrojtur në Shqipëri.

Fig. 12 Hoteli i Gjuetisë në ishull – Lezhë

Zona rurale e Lezhes po njih lindjen dhe zhvillimin e agro-turizmit dhe turizmit rural. Ushqimi tradicional po kthehet ne art nepermjet rritjes se cilesise se pergatitjes, sherbimit dhe vecanerisht diversifikimit te produkteve.

Fig. 13 Mrizi i Zanave (18 km nga Lezha)

Fig. 14 Trendafili Mistik (9.8 km nga Lezha)

Fig. 15 Hylli i Drites (13 km nga Lezha)

Fig. 16 Oazi (18 km nga Lezha)

PRODHIMI DHE TESTIMI I VERES

Ne zonen e Lezhes ka disa kantina te prodhimit te veres cilesia e te ciles eshte ne rritje por me te medhate jane kantina Atdheu kantina Mrizi i Zanave dhe kantina Kallmeti ne fshatin Kallmet. Ne kete zone gjendet vere e prodhuar teresisht nga rrushi Kallmet qe eshte nje varietet autokton shqiptar i kultivuar ne zonen e tij te origjines.

Fig. 17 antina Kallmeti (13 km nga Lezha)

Fig. 18 Kantina Atdheu (12 km nga Lezha)

ARTIZANATI NË LEZHË

Artizanati rural ka ruajtur traditën e thurjes, qilimave, punimeve prej druri dhe përpunimit të prodhimeve bujqësore. Produktet te dizenuara dhe prodhuara nga njesi artizanale te zones si Artistike Zadrime, Colors of Zadrime apo Vasili Ceramic Studio dallohen për thjeshtësinë dhe autenticitetin e tyre.

Qe te kuptosh me gjere vlerat e artizanatit te zones, nuk duhet te mungosh edhe nje vizite ne muzeun etnografik te qytetit. Pas një mungese te gjate, muzeu etnografik u ruhap në 23 tetor 2019. Aty jane ekspozuar 315 objekte me nje koleksion të gjerë që nder te tjera përfshin veshje tradicionale nga treva të ndryshme etnografike si Zadrime, Mirdita, Kallmeti, Pllana dhe pjesa e qytetit të Lezhës.

Fig. 19 Punime artizanale shqiptare

Fig. 19 Punime artizanale shqiptare

GJAKOVA - ZEMRA E ARTIZANATIT, KULTURËS & FRYMËS SHQIPTARE

Gjakova është qendra e mjeshtërisë artizanale dhe një nga qytetet me traditat më të pasura kulturore dhe shpirtërore në Kosovë.

Historia e Gjakoves dhe rrethinave të saj i ka gjurmët që në kohët antike me zbulimet arkeologjike që kanë treguar praninë e vendbanimeve të hershme ilire por zhvillimi më i madh ndodhi gjatë periudhës osmane kur qyteti u shndërrua në një qendër të rëndësishme ekonomike dhe kulturore.

Vetë Gjakova u themelua si qytet në shekullin e XVI dhe u bë e njohur për pazarin e saj të madh si qendër e madhe tregëtare në Ballkan.

Zhvillimin urban të Gjakoves e përshkruan edhe udhëtari turk Dervish Mehmed Zillî që njihet edhe si Evliya Çelebi i cili kaloi në Gjakovë në vitin 1663. Sipas tij, në këtë periudhë Gjakova kishte rreth 2000 shtëpi, dy xhami monumentale, dhe 300 dyqane.

GJAKOVA – UDHETIM NE TRASHEGIMINE MESJETARE

Gjakova nuk mund të kuptohet pa Carshinë e Madhe që ndryshe e njohur edhe si Pazarin e vjetër, është pazari më i vjetër në Kosovë. Ajo u dogj dhe shkatërrua gjatë luftës të 1999, por u rindërtua. Pazarin mbulon një sipërfaqe prej rreth 65,000 m² dhe përgjatë tij janë vendosur rreth 500 dyqane.

Fig. 21 Carshia e Madhe

Fig. 22 Xhamia e Hadumit e ndertuar ne shekullin e XVI e mirënjuhur për dekorimet artistike dhe rëndësinë shpirtërore.

Fig. 26 Kompleksi Hani i Haraqisë gjendet në afërsi të Xhamisë së Hadumit.

Ami Boue përmend në vitin 1835 hanin e bukur të Haraqisë dhe të Islam Agës në Gjakovë.

Ndersa Mueller më 1838, përmend hanin dhe karvansarajin e madh të Gjakovës, që strehonte deri në 100 mysafirë, tregtarë me kafshët e tyre. Sot hani shërben si objekt hotelier dhe për organizime të ndryshme

Fig. 24 Kisha e Shen Palit dhe Shen Pjetrit është ndertuar në 1917. U shkatërrua teresisht në luftën e vitit 1999. Në të njëjtin vend u ndertua katedralja e re.

Fig. 25 Kulla e Sahatit e ndërtuar pas Xhamisë së Hadumit. Kjo kullë e shkatërruar gjatë luftërave Ballkanike është rindërtuar me vone.

Është ndërtuar kryesisht prej guri me zonë të vëzhgimit prej druri dhe me çati të mbuluara me plumb, kulla e sahatit është unike në llojin e vet.

Fig. 23 Ura e Tabakëve - Një urë ikonike me gjatësi 127 m dhe gjeresi 4.03 m e ndërtuar në shekullin e XVII me gure të gdhendur mbi lumin Erenik.

BUKURITE NATYRORE

Si cdo pjese tjeter te trevave shqiptare, edhe Gjakova ka nje numer te larmishem peisazhes natyrore terheqese jo vetem per vecorite por edhe per vizitoret qe pelqejne sportet ne natyre.

Fig. 27 Shpella e Kusarit gjendet në një terren gjarpëror në Malet e Pashtrikut ne afersi te fshatit Kusar qe mendohet se është ndër vendbanimet më të hershme të zonës së Gjakovës.

Fig. 28 Parku i Shkugzës është zonë rekreative dhe peisazh i mbrojtur në pjesën jugore të qytetit të Gjakovës i shtrirë mes dy kodrave të ndara nga lumi i vogël Shlepica, në lartësi mbidetare prej 410-460 m.

Fig. 29 Kanioni i Drinit te Bardhe është relativisht i shkurtër rreth 900 m i dhe thellësi prej 45 metra. Në hyrje të kanionit është Ura e Fshajt, një urë e vjetër Osmane

ARTIZANATI NE GJAKOVË

Gjakova është e njohur për filigranin, punimet e drurit, tekstile tradicionale, bakërpunimin dhe veglat muzikore. Punimet artizanale e kanë filluesen qysh ne krijimin e qytetit. Vizitori mund te sodise keto punime pergjate dyqaneve ne Carshine e Vjeter. Nese kerkon te lidhe historine e djeshme te artizanatit me te sotmen, vizitori ka mundesine qe ti shohe ne muzeun Oda e Zejtareve qe gjendet ne Carshine e Madhe.

Fig. 30 Veshje tradicionale e Rekës së Keqe e ripërpunuar ne viti 2010

Fig. 31 Thika pune prej hekuri

Fig. 32 Stoli koke per nuse nga filigrani - 1960

Fig. 33 Mbajtëse e lirave për nuse - 1950

Fig. 34 Orë e vjetër muri e shekullit XIX

Fig. 35 Goblen muri - Qëndisje artizanale në kanavacë -1990

Fig. 36 Muzeumi i zejtariisë Öda e Zejtareve”

Fig. 37 Muzeumi etnografik

AGROTURIZMI NË GJAKOVË

Gjakova shquhet per disa pjata tipike te saj si flija, pitet, qebabi gjakovar, tava gjakovare me perime dhe mish, samuna me suxhuke apo embelsirat me sherbet. Ushqimi tradicional mund te shijohet si ne qytet ashtu edhe ne rrethinat rurale. Lodhja qe vjen nga vizitat e vendeve historike apo ecjet dhe ngjitjet ne natyre do te largohet pas ushqimit te mire me pjatat tradicionale dhe mikrpitjen gjakovare.

Ky dokument është përgatitur nga projekti "Bashkojmë urat e turizmit midis Lezhës dhe Gjakovës nëpërmjet trashëgimisë kulturore dhe zgjidhjeve të zgjuara" mbështetur nga programi IPA 2014-2020 i Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri - Kosovë.

